

ГАЛИНА ВАСИЛЕНКО [HALYNA VASYLENKO]

Запорізький національний технічний університет, Україна
[Zaporizhzhia National Technical University, Ukraine]

**МАГІЯ МЕТАМОРФОЗУ ЛІРИКИ МИКОЛИ ВОРОБІЙОВА
В АНГЛОМОВНІЙ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ**

**[The Magic of Metamorphosis in English Interpretation of the Lyrics
by Mykola Vorobyov]**

Лірична поезія є художньою рефлексією світосприйняття людини певної культури, а інтерпретація цього світосприймання в перекладі висвітлює міжкультурні відмінності й водночас гармонізує світи мови оригіналу і мови перекладу, що сприяє взаємному розумінню і духовному збагаченню культур у процесі художньої комунікації. Входження України, як і всіх країн постколоніального простору, до світової спільноти викликало природний інтерес із боку перекладачів і науковців до духовних скарбів української культури, зокрема до її поезії.

Актуальність дослідження поетичних перекладів зумовлена формуванням культурологічної парадигми перекладознавства, його інтеграцією з іншими дисциплінами гуманітарного циклу, посиленням інтересу до етнокультурних мовних явищ, коли переклад є не лише об'єктом вивчення, а стає засобом пізнання культури, етнокультурної ідентичності в умовах глобалізації світу. Маргінальне місце самої поезії в сучасному світі стимулює експериментальні стратегії на пошук унікального в лінгвістичній і культурній практиці перекладу.

У перекладознавстві відбувається зближення двох ізольованих раніше підходів, що пов'язано з переглядом відношень між мовою і культурою. Спільною платформою стала семіотика з її поглядом на переклад як процес безкінечного семіозису (Bassnett 1998, 123). Розуміння перекладу як тексту, що залежить від перекладу змінюється уявленням про переклад як «нове життя» оригіналу, з'являється поняття «міжмовного простору», в який потрапляє переклад (Bassnett 1998, 124). Переклад утворює чітке середовище, в якому зв'язки між різними епохами, місцями і людьми можуть бути уявними, осмисленими і відчутними (Reynolds 2011, 11).

Поетичні переклади виконують важливу культурну місію, що є невід'ємною частиною перекладацької практики (Buden 2009, 200). Результатом їхньої творчої роботи є трансфер метаобразу ліричної поезії маловідомої культури в дискурс культури перекладу. Англomовні переклади української лірики другої половини ХХ століття транслюють ліричний образ світу України в контекст культури перекладу, розкриваючи духовні й естетичні цінності, бачення, прагнення й переживання українців, тобто все те, що складає *українськість*.

Заслуговує на увагу думка про те, що художній образ є знаряддям впливу на духовну природу людства, бо йому притаманна здатність до вищої, ніж у поняття, концентрації інформативності, що забезпечує подолання порогу сприйняття і отримання нелінійного ефекту (Голицын 2002, 187). При відтворенні образу перекладачеві доводиться долати культурні й ідеологічні розбіжності, постійно перебуваючи в полі нерівного силового зв'язку (Hermans 2014, 10). Згідно з П. Робінсоном, першотворам не потрібна репродукція, але ретрансляція є природним станом мистецтва неможливого, яким він називає мистецтво поетичного перекладу (Robinson 2010, 100).

Інкорпорований у перекладознавчі студії дискурс-аналіз, спрямований на вивчення культури і функцій мови у вжитку, включає аналіз контексту і учасників спілкування та виходить за межі лінгвістичного аспекту, маючи на меті розкриття паттернів вірування, звичаєвої дії, соціальних ролей та владних зв'язків (Cambier 2013, 48). Художній образ не може існувати поза дискурсом. Дискурсивними характеристиками образу вважаються суб'єктивна і культурологічна зумовленість, смислова насиченість, відносна довільність його інтерпретації, знакова природа, рекурсивність і пізнаваність (Олянич 2007, 101).

Метою даної розвідки є розкрити особливості інтерпретації образу світу поезії Миколи Воробйова в англomовних перекладах його лірики та дослідити об'єктивацію авторської концепції образу в англomовній культурі. Досягнення поставленої мети передбачає вирі-

шення таких основних завдань: застосувати лінгвокогнітивний і літературознавчий підходи до перекладознавчого аналізу образу; описати перекладацький метод інтерпретатора; виявити типи перекладацьких трансформацій образу.

У когнітивістиці виділяють два різновекторних підходи дослідження концепту: лінгвокогнітивний і лінгвокультурний. Лінгвокогнітивний здійснюється в напрямку від індивідуальної свідомості до культури, тоді як лінгвокультурний – від культури до індивідуальної свідомості (Прохоров 2004, 32). Лінгвокогнітивний підхід доцільно застосувати в перекладознавчому аналізі образної репрезентації індивідуальної системи концептів, що дасть змогу виявити, як авторська концепція образу через індивідуальну свідомість перекладача об'єктивується у сприймаючій культурі.

У даному напрямі концептуальну систему пов'язуємо з типологічною класифікацією образів (Ковалів 2007, 140). Система концептів автора відбивається в ліриці на об'єктному, суб'єктному і виражальному рівнях образної системи, створюючи поетичну картину світу, яка відображає образ країни і культури автора. Розглянемо далі чинники формування творчого кредо українського поета Миколи Воробйова, акцентуючи на складниках його індивідуальної системи концептів.

Микола Воробйов народився 1941 року на Черкащині. Він належить до покоління так званих «сімдесятників», які започаткували герметичну, естетську та «десакралізуючу» лінію в українській поезії (Пахльовська 2000, 78). Наскрізною темою творчості М. Воробйова, представника Київської школи, є природа в її самочинному русі. Трансцендентний характер його поезії виражається в нескінченності переходів одного явища в інше. В. Моренець називав лірику М. Воробйова геніальним абсурдом і зазначав, що в ній практично відсутній колективний естетичний досвід, а є тільки два чинники твору: неповторна художня уява автора в розкоші самовиявлення і Всесвіт (Моренець 2003, 7). Англomовна збірка його поезій «Wild Dog Rose Moon» («Місяць шипшини») в перекладі М. Стефанюк, була видана в Канаді в 1992 році.

В основі авторського світосприймання проявлені чотири стихії всесвіту, міф світотворення, архетипи світового дерева, дитини, сну. У творенні об'єктного образного рівня використані образи природи і сільського побуту: сонце, сад, гори, дерево, квітка, річка, камінь, птах, хата, глечик. Суб'єктний образний рівень відображено філософськими роздумами, переживаннями станів самотності, суму, спокою, схвильованості. Виразальний рівень складають тропи (метафора, уособлення, уподібнення, порівняння, епітети), стилістичні фігури (паралелізм, повтор, градація, еліпс). Особливостями поетики автора є нехіть до абстрактної лексики, вживання сенсоризмів, поширене використання кольороназв, односкладних речень.

Перейдемо далі до аналізу образу на мікро- й макрорівні і зосередимо увагу на особливостях їх відтворення. Візьмемо для початку вірш «Садова блакить» – «Orchard Blue», в якому образи довкілля (небо, сад, трава, квіти) сприймаються, мов єдине живе створіння: кущик півонії уособлено в образі дитини, про наближення ночі сповіщає «темна нитка» сну, уподібненого до звірятка чи пташки. Зображене у творі передає враження приємного спокою, гармонію природи і душевного стану:

Тихо, ніби сохне білизна. // Білизну ворушить садова блакить. // У неї на пальчиках зелені нігтики трави. // Тихо. Дитина ворушить пуп'ячком, // та цього дня ще не розквітне півонія. // З кубельця сну густого // смотається темна нитка, // і засина дитина, згубивши пальчики в траві. – A stillness. Like drying linens. // Linens ruffled by orchard blue // with grass green fingertips. // A stillness. A child ruffles the bud // but today, the peony just won't open. // A dark thread ravels // out of a toy nest of dense dreams // and the child falls asleep // fingers lost in grass (Vorobyov 1992, 30-31).

При відтворенні першого рядка вжито членування речення на два називних односкладних. Порушення граматичних норм перекладачем є стилістичним прийомом відтворення художнього ефекту першотвору. Слуховий образ тиші у формі абстрактного іменника, що є конверсією прислівника вихідного тексту (BT), набуває конкретики завдяки неозначеному

артикулю. Порівняння виражено окремим реченням з конверсією дієслова в дієприкметник. Вжиті засоби в сильній позиції посилюють експресію тиші і спокою. При відтворенні наступних двох рядків використано об'єднання двох речень в одне, семантику двох слів з демінутивами в тексті перекладу (ПТ) виражено однослівним відповідником.

Образ ще не народженої квітки в наступній частині вірша відтворено частковим калькуванням з заміною дієслова *розквітне* синонімічним еквівалентом *open*. При відтворенні образу сну змінено категорію числа з однини на множину, що посилює виразність, а семантику пестливості у складі українського *кубельце* виражено в ПТ на лексичному рівні означенням *a toy nest*. Останній рядок оригіналу відтворено двома в трансляті з метою компенсації функції дієприслівникового звороту й інтонаційного виділення.

Пантеїстична риса українського світогляду проходить наскрізним мотивом у ліриці автора і виявляється в тому, що природа сприймається живою і розумною. Його поезії притаманна та властивість народних пісень, про яку І. Нечуй-Левицький писав: «Квітки, зілля, пташки, вода, небо з зорями й місяцем і сонцем – все те прирівнюється до людської мислі, до горя й радості, до сліз і до сміху» (Нечуй-Левицький 2003, 121).

Яскравим контрастом попередньому творові є вірш «(Прогулянка в горах)» – «(Mountain Trip)», який передає схвильованість, збентеженість, бадьорість нав'язаного силами природи настрою. В основі твору циклічний метаморфоз дня і ночі, в який включені чотири стихії всесвіту:

Прогулянка в горах. Поздирана кора і шкіра. // Розгул сваволі, полоскання світла. // Дика троянда жмурами розквітла. // Дзвін неба над камінням. // Підйом, схід сонця – над кожною дорогою той самий ритуал. // Ричання вітру! блукача побачив... // Погрітись час, спекти дві картоплини... // Гірська порода затряслась від сміху... // Вогонь ладнає вудку... Ще б трохи хмизу... // Цей корч – сідло добряче, а півень – // у воді червоний корінь... // Розарій холоду рум'янить світ в очах, // позмінно камені блищать, // побачили округлий місяць – // нечутних оплесків гніздо. – Mountain trip. Torn bark and skin. // Reckless abandon, the rinsing of light. // A cascade of wild dog roses. // Rocks belled by sky. // Ascent, sun-up, // down each road, a repeated ritual. // Bellowing wind! Saw a straggler... // Time to get warm, bake two potatoes... // The bedrock mountain rocks with laughter... // Fire suits the fishing pole, more kindling... // This shrub – a splendid saddle, the rooster – // a crimson root in water... // The chill of roses reddens the air, // chameleon stones // spy the round moon – // a nest of mute applause (Vorobyov 1992, 18-19).

Об'єднана й оживлена метафорою низка образів вимальовує яскраву картину ранку в горах. Експресії додає формальне втілення образів, а саме насиченість вірша називними односкладними реченнями і реченнями з умовчанням. Перші шість рядків передають емоції шаленої радості і захвату від єднання з природою, динаміку підйому вгору, що позначилось вживанням експресивних епітетів, порівнянь і називних речень, які лаконізмом форми і ніби обірваною інтонацією передають людські кроки при подоланні висоти.

Перекладач наслідує стилістику автора в намаганні передати естетичний ефект першотвору і використовує засіб калькування при відтворенні низки образів у їх змістовому і формальному втіленні. Так, перше речення в сильній позиції вірша відтворено калькою з переміщенням означення, друге речення є повною калькою речення оригіналу. Доволі ефектно виглядає в перекладі образ диких троянд, внаслідок трансформації двоскладного речення в односкладне називне через імплікацію присудка.

Вжитий прийом органічно вплітається в стилістику вірша і вирізняє образ квітів, починаючи зображення з порівняння, яке в трансляті відтворено стилістичним еквівалентом за аналогією форми і виражено універсалізмом *cascade*. При відтворенні землі і неба внаслідок смислового розвитку просторовий напрямок «зверху вниз» змінився на протилежний, а відтак означуваним стає *каміння*, замінене гіперонімом *rocks*, а небо, уподібнене до дзвону, стає його означенням.

Наступні шість рядків твору описують перебування людини в горах після підйому. Враження ліричного героя передають одивнені й оживлені образи природи, що втілені у форми

речень з умовчанням і виділені графічно трьома крапками. Стилiстична палiтра автора вiдображена в транслятi аналогiчно оригiналу. Особливо експресивно звучать речення з елiпсом пiдмета, iмплiцитно передаючи жвавiсть руху i пориви холодного вiтру. Фрагмент закінчується згадкою про пiвня, який у контекстi твору є символом сонця i сповiщає про настання нового дня.

Останнi чотири рядки завершують тему уповiльненою динамiкою, феєрична драма природного метаморфозу стихає i закінчується «оплесками мiсяця» у фiнальному рядку. При вiдтвореннi цього фрагмента вiдбулися такi трансформацiї: транспозицiя художнього означення й означуваного слова *Розарiй холоду* – *The chill of roses*, заміна iдиоматичного вислову перифразом *рум'янить свiт в очах* – *reddens the air*, iмплiкацiя сем свiтла i дiї речення *позмiнно каменi блищать* в епiтетi вираженому унiверсалiзмом *chameleon stones*, заміна стилiстично нейтрального дiєслова *побачили* експресивним еквiвалентом *spy*, передача iнвертованого епiтета *нечутних оплескiв гнiздо* еквiвалентом прямої форми *a nest of mute applause*. Комплекс вжитих перекладацьких прийомiв сприяє передачi художнього ефекту твору в англomовному вираженнi.

Пейзажна лiрика М. Воробйова основана на гармонiйній єдностi внутрiшнього свiту людини з природою. Розглянемо далi паралельнi тексти вiрша пiд назвою «Вечiр» – «Evening». Композицiйно твiр складається з двох частин оформлених у два речення, що зображують фрагменти сiльського пейзажу: *Сховався у жоржинах глечик, // а глечик той, як вечiр // iз зеленою бородою, // пив молоко лiловими устами, – // а надворi стояв вечiр у гiлочках...* – *A little jug down among the dahlias // dusk in green stubble // sipped milk with lilac lips, – // outside, evening eased in among branches...* (Vorobyov 1992, 46-47).

Побутовий предмет у вiршi автора перетворюється в асоцiативно збагачений образ. В Украiнi часто використовували глечики саме для молока, яке в контекстi твору порiвнюється з бiлим днем, що поглинається вечором. Для вiдтворення образу вечора використано засiб часткового калькування. При вiдтвореннi порiвняння в основi образу вжито iмплiкацiю i безполучниковiсть задля увиразнення i лаконiзму викладу, внаслiдок чого текст у перекладi скоротився на рядок. При вiдтвореннi лексичного складу вiдбулися такi трансформацiї: передача семантики демiнутивної форми регулятивним лексичним еквiвалентом *глечик* – *a little jug*, заміна дiєслова-присудка *сховався* прислiвником мiсця *down* i, вiдповiдно, перехiд динамiки в статику, стирання вiдтiнка чарiвностi; вживання стилiстичних синонiмiв *evening* – *dusk*, що сприяє увиразненню образу вечора в ПТ; заміна стилiстично нейтральних дiєслiв *пив* i *стояв* стилiстично забарвленими *sipped* – «сърбав» та *eased* – «зручно влаштувався», що пожвавлює динамiку анімiстичного зображення.

Циклiчний метаморфоз дня i ночi завершується протиставленням землi i неба в другiй частинi твору: *Пiсля дощу по сiбних дзеркальцях // пливли корови волохатi, // полотна холоду несли.* – *After the rain, wooly cows floated // on silver mirrors // bearing sails of cold* (Vorobyov 1992, 46-47). Симфора в основi цього уривка малює в уявi не названi безпосередньо образи хмар, вiдбитi в «сiбних дзеркальцях» калюж, викликає вiдчуття наближення холодної ночi. У транслятi вiдтворено художнiй прийом автора i скальковано пов'язанi ним мiкрообрази. Варто вiдзначити, що вiдтворенi колiрнi компоненти виконують у перекладi властивi їм образотвiрнi функцiї (декоративну, асоцiативну, символiчну) i служать своєрiдним ключем розгадування образiв.

У поезiї М. Воробйова пейзаж може бути як фоном лiричних медитацiй, так i символiчним кодом авторського свiтогляду. Наступний лiричний твiр, що має назву «(Ти не прийшла)» – «(You didn't come)», є лiричним переживанням побачення, яке не вiдбулося. У медитацiях лiричного героя причина особистої драми пояснюється природними явищами. Паралелiзм мiнливих жiночих емоцiй i погодних станiв вiдбивається на стилiстицi твору i супроводжується анафоричними повторами i сплетiнням: **Ти не прийшла, бо трапляється дощ. // Ти завагалась, бо надходить осiнь. // Ти запiзнилилась, бо рiчки течуть. // Ти не прийшла, бо ти не забула. // Ти не прийшла тому, // що можна прийти, // можна згадати про це, // можна мрiяти про це, // можна забути про це. // А було так синьо увечерi, // що перехожi**

замість газет // несли білих гусей... – You didn't come, it rains sometimes // You hesitated, autumn nears // You were late, streams run // You weren't afraid, you hadn't forgotten. // You didn't come // coming was a comfort // you could dwell on it, // daydream it, // forget it. // And dusk was so blue // passers-by carried white geese // instead of newspapers... (Vorobyov 1992, 62-63).

Перші п'ять анафоричних рядків передані майже дослівно з опущенням сполучника *бо*, оскільки безсполучниковий зв'язок більше притаманний мові перекладу. Зміст шостого рядка трансформувалася засобом смислового розвитку і набув яснішої позитивної конотації *що можна прийти – coming was a comfort*. Симплоку наступних трьох рядків не відтворено, бо вилучено її анафоричний складник, передано лише епіфору. Синтаксична конвергенція однорідних присудків у цьому фрагменті вибудовує градацію, що виражає перехід схвильованості у спокій і відображена в перекладі поступовим зменшенням фізичного обсягу рядків і зниженням емоційно-смислового змісту, що найсильніше відчувається в найкоротшому рядку – *forget it*.

Останні три рядки передають катартичні почуття суму і спокою, життя продовжується в нових позмінних образах і барвах. Знову виникає картина вечора, одного з головних образів поетичного світу автора. Ключову лексему образу *увечері* відтворено стилістичним еквівалентом *dusk* (сутінки, присмерк), що сприяє поетичності зображення. Безособове речення ВТ трансформувалося у двоскладне в ПТ, де кольороназва *blue*, що асоціативно пов'язана з сумом, додає емоційної виразності.

Твори філософського змісту виявляються сприятливим ґрунтом реалізації концептів внутрішнього світу автора. Одним із таких творів є вірш «(Бути – це знову ковзнути)» – «(To be)»: *Бути – це знову ковзнути рукою об сніг. // Пам'ять про біле – мармурова колона у сірих // прожилках, // де жодного імені з того життя, // що вирувало в палаці. – To be – smoor a hand along the snow again. // White memories – a column marbled grey // no single name left from the palace swirl* (Vorobyov 1992, 64-65).

Філософське осмислення людського буття викладене в двох реченнях, що займають п'ять рядків у першотворі. Введення теми здійснюється асоціативно збагаченим образом у порівнянні: білий сніг ніби аркуш паперу, *tabula rasa*, людське життя на початку. Колір змінюється в наступних рядках і символізує життєвий досвід – суміш доброго і злого, приємних подій і гірких розчарувань.

Перший рядок відтворено аналогічно оригіналу, при відтворенні наступного речення вжито імплікацію окремих компонентів змісту і безсполучниковість, що скоротило вірш на два рядки. Описові художні деталі зазнали змін у перекладі внаслідок стилістичної інверсії: інвертоване художнє означення *пам'ять про біле* відтворено означенням прямої форми у множині *white memories*, що водночас сприяє вишуканості і ясності змісту; епітет *мармурова колона у сірих // прожилках* трансформовано в епітет із означеннями в постпозиції *a column marbled grey*, що додає відтінок урочистості; означальне підрядне речення *що вирувало в палаці* трансформувалося в епітет *the palace swirl* внаслідок конверсії дієслова в іменник і транспозиції компонентів.

Медитації ліричного героя проходять у дорозі, де торішнє листя і зелена трава можуть сприйматися, немов зв'язок минулого і сучасного. Дорога – символ долі, тривалості життя, однак прагнення бути собою обрікає ліричного героя на самотність: *Розсипані між торішнього листя каштани // потріскують у зеленім вогні. // Я поминаю потемніле срібло калюж, // я ступаю на вологий хідник // із пелюстками сутінку, // із синіми квітами в щілинах. // Бути... // Це створювати нову реальність. // Це знову бути самотнім. – Chestnuts strewn among last year's leaves // break in green fires. // I side-step black silver puddles // onto a damp sidewalk // its petals of dusk, // blue flowers in cracks. // To be... // is to make a new reality. // Alone again* (Vorobyov 1992, 64-65). Стисла форма перекладу останнього рядка виражає силу переживання і висновки філософських роздумів. У трансляті п'ятдесят сім слів проти шістдесяти в оригіналі, що трапляється нечасто, враховуючи лексико-граматичні властивості мови перекладу. Імплікація компонентів змісту і синтаксична компресія зробили форму

перекладу лаконічною і додали поетичності змісту.

У вірші «(Не розмотуй мені)» – «(Don't Disentangle)» екзистенційні настрої витворюються на архетиповій основі. Алюзія до античного міфу актуалізується образами-символами. Так, баба-віщунка нагадує давньогрецьких мойр, пряжа і нитки символізують долю і життя, весна і зима – юність і зрілість: *Не розмотуй мені // тих ниток, // що слухняна зима настарала... // Тільки ти розмотай, // що весна насотала... – // баба каже мені – // а я хіба чую? // А це якось проснувся // і почув – // білу пряжу зими. – Don't disentangle // that wool // the warp of survile winter... // Unwind only spring's woof... // the old woman warns me – // so do I listen? // I doze / and hear – // winter's white web* (Vorobyov 1992, 26-27).

При відтворенні вірша вжито синтаксичну компресію у формі безсполучникового зв'язку й імплікації двох займенників. Означальні підрядні речення ВТ трансформувалися в художні означення. Ключовий образ ниток, що є уподібненням долі, конкретизовано в перекладі гіпонімом *wool* – «вовна». Він набуває предметної визначеності і конкретики в означуваних словах епітетів *the warp* – «основа тканини» і *woof* – «утік, тканина», що стало результатом номіналізації дієслівних форм підрядних речень. Заміна стилістично нейтрального дієслова *каже* експресивним еквівалентом *warns* робить зміст яснішим і збагачує його відтінком таємничого. Дієслово *проснувся* замінено семантично близьким і контекстуально узгодженим *doze* – «дрімаю». При відтворенні останнього рядка вжито інверсією означення і звукопис, що естетично виділяє сильну позицію вірша. Організація образу в перекладі зумовила вибір еквівалентів таким чином, що в англійській версії якісно увиразнилась його звукова сторона. Алітерація приголосного *w* й імперативні форми справляють враження магічного замовляння.

На долю міфопоетичної творчості припадає передавати узагальнення асоціативно через окремішнє, котре не є одиничним, а є образом з необмеженою кількістю можливих і пізнавальних асоціацій (Маковський 1997, 77). У віршах М. Воробйова, що відображають циклічний метаморфоз, зазвичай виникає образ птаха, часто півня. Так, приміром, образ півня в одному з творів є символом сонця: *Вже тоне зелен-півень // із золотом у горлі. // Вода покрилась пір'ям, // до неба не говорить. – The green rooster sinks // gold in his gullet. // Water wears eiderdown, // dismisses the sky* (Vorobyov 1992, 42-43).

Наведений вище зразок виражає прадавні уявлення про сонце, воду, землю, небо і міфологічний зв'язок зі світовим деревом. Міф світотворення може використовуватися і функціонувати як на макрорівні загальної концепції поетичного твору, так і на мікрорівні тропів, метафорики, алюзій, надаючи вагомості і внутрішнього світла поезії (Маленький 2004, 46). Анімістичне світосприйняття виражається метафорою. Зелений і золотий кольори образу сонячного птаха символізують перехід літа в осінь. У перекладі відтворено архетип в основі зі зміною художніх деталей, що додає вишуканості, оскільки інтерпретатор вдається до стилістичної синонімії, використовуючи потенціал внутрішньої форми. Так, вода, що в оригіналі *покрилась пір'ям*, у ПТ стає одягненою в пухову ковдру – *wears eiderdown*, у ВТ вона *до неба не говорить*, тоді як у ПТ відпускає, проганяє небо – *dismisses the sky*.

Птахи в міфології багатьох народів є творцями всесвіту. В українській міфології птаха часто порівнюють із сонцем та вогнем. У вірші «Птах» – «The Bird» цей образ є символом сонця, його згасання і нового народження: *Квіти червоні гаснуть, // клітку блискучу // поміж гілок ховає, // дзеркало б'є стрілою – // рідною сестрою... – He snuffs red flowers, // buries the brass cage // in the branches, // breaks the mirror with an arrow – // his sister...* (Vorobyov 1992, 38-39).

Образ птаха уособлено особовим займенником, для епітета кольору і світла *клітку блискучу* дібрано стилістичний відповідник *brass* – «мідна», що разом із іншими еквівалентами сприяє виразності зорової і звукової сторін. Алітерація приголосних *b-r* в перекладі сприяє драматизації динамічної картини метаморфозу.

Птахи сполучають світ земний і небесний, символізують повітряну стихію, а повітря, як відомо, легке і може проникати всюди. Цю властивість відображено у другій строфі вірша: *Тулиться оком до прохолоди шепоту, // мох вириває в дібровах, // дикий білястий пісок*

// *пересипає намарне – // поранений птах умирає... – Leans **his cheek on shadow whispers** // rips out mosses in **valleys** // shifts the pale unruly sand // in vain – // the wounded bird // is dying...* (Vorobyov 1992, 38-39).

При перекладі першого рядка вжито еліпс підмета відповідно оригіналу і функціонально-стилістичну заміну тактильного компонента образу. Епітет трансформувався внаслідок інверсії його компонентів, плюралізації означуваного слова і заміни означення відповідником, що імпліцитно передає ознаку холоду. У перекладі відтворено художню синестезію з якісною і кількісною трансформацією її складників. При відтворенні другого рядка вжито плюралізацію компонента образу, і заміну просторового елемента оказіональним відповідником, що якісно трансформує пейзажну ознаку. Аналіз показує, що переклад активізує властивість внутрішньої форми трансформуватися на мікрорівні й генерувати нові смислові й естетичні нюанси образу.

Пов'язаний із сонцем, мотив природного метаморфозу в ліриці автора супроводжується вживанням яскравих кольорів, зокрема червоних квітів. Наступний твір, що є ще одним художнім втіленням календарного міфу, ілюструє вищезазначені особливості авторського стилю: *Сніг у брилах сміху світився, // сніг кристалами кришився. // Між червоних квітів // пробурався. // Півень-воротар // відчинив йому ворота. // А за ними // всі загорожі // до весни зачинились. // До весни // скелет коня // білів. – Snow glowed in piles of laughter // snow crumbled, crystalline, // trundling // through red flowers. // The cock at the gate // swung the door open. // Behind them // all fences // shut til spring. // The skeletal horse // whitened // till spring* (Vorobyov 1992, 50-51).

У перекладі цього уривка відтворено форму першотвору з чотирьох фрагментів, у кожному з яких присутній символ: уособлений образ снігу асоціюється з зимою, червоні квіти символізують тепло сонячних променів; півень-воротар відміряє і стереже час; ворота – символ переходу одного стану в інший; кінь – символ умирання й народження сонячного божества в слов'янській міфології (Шалак 2002, 238). При відтворенні першого фрагмента вжито об'єднання речень з дієприкметниковим зворотом. Відтворення метафори як домінанти першотвору сприяє передачі казкової картини зображення.

Віршам з дитячого циклу властиве анімістичне зображення, вони виглядають, мов казки в мініатюрі. Розглянемо для ілюстрації паралельні тексти твору, в якому побутові предмети «оживають», утворюючи казковий сюжет: *Хата настовбурчила **вуха** – // квіти **слухає**. // На ній метелики ночують, // а цвіркуни їм спати не дають. // На лаві глечики синіють, // відро кахикає в кутку, // хтось воду п'є, // комусь не спиться. – The house pricks its **ears** // and **hears** flowers. // **Butterflies bed down there** // **crickets keep them awake**. // On the bench, small jugs turn blue, // a pail coughs in a corner, // **someone sips water** // **someone sleepless*** (Vorobyov 1992, 74-75).

У перекладі відтворено форму вірша з восьми рядків, мікробрази оригіналу відтворено калькуванням. При відтворенні першого речення безсполучниковий зв'язок замінено сполучниковим, натомість у другому реченні перекладу вжито безсполучниковість. Переклад передає враження оригіналу завдяки вдало дібраним відповідникам дієслівних форм, які відтворюють казкову динаміку образів і разом з іншими компонентами сприяють їхній звуковій виразності. Трансформація дієслівної форми в прикметникову в останньому рядку перекладу виділяє сильну позицію вірша лаконізмом форми і звукописом.

Отже, аналіз першотворів і перекладів поезій М. Воробйова засвідчує, що тут відбувається синтезуюче перекодування з домінантою в плані вираження, на основі якого відтворюється план змісту, тобто метафорична асоціативна поетика автора у верлібровій формі вимагає мікростилістичного перекладу. Саме тому окремі мікробрази в складі макрообразів набувають дещо екзотизуючого, локалізуючого характеру, бо, застосовуючи тропний переклад, інтерпретатор має на меті відтворити виражальні засоби автора.

Образ України Миколи Воробйова в інтерпретації Миросі Стефанюк – це мальовнича, гарна, нерозгадана країна з язичницьким світосприйманням. Ліричний герой втілює в собі такі риси: індивідуалізм, самотність, сильну емоційність, душевну рівновагу, інтуїтивне ро-

зуміння і драматичне переживання явищ світу.

Магія метаморфозу лірики М. Воробйова ретранслюється в англomовній версії М. Стефанюк завдяки відтворенню архетипів, українських символів, мікрообразів асоціативної поетики автора, синтаксичних домінант ліричних творів. Особливостями перекладацького методу є імітація односкладних називних речень, синтаксична компресія, імплікація компонентів змісту, заміна стилістично нейтральних форм вираження експресивними, вживання стилістичної синонімії і стилістичної інверсії, увиразнення звукової сторони образу.

Література

- ГОЛИЦЫН, Г. А. (2002): Образ как концентратор информации. В: *Синергетическая парадигма. Нелинейное мышление в науке и искусстве*. Москва: Прогресс – Традиция, с.183-190.
- КОВАЛІВ, Ю. І. (2007): *Літературознавча енциклопедія: у двох томах*. Київ: ВЦ «Академія», т. 2.
- МАКОВСКИЙ, М. М. (1997): Язык – миф – культура. *Вопросы языкознания*, № 1, с. 73-95.
- МАЛЕНЬКИЙ, І. (2004): Основний міф світотворення в українських поетичних книжках. *Слово і час*, № 9, с. 45-54.
- МОРЕНЕЦЬ, В. (2003): Хранитель променів і ожини (Про Миколу Воробйова). В: ВОРОБЙОВ, М. П. *Слуга півонії*. Київ: «Просвіта», с. 7-9.
- Нечуй-Левицький, І. (2003): *Світогляд українського народу. Ескіз української міфології*. Київ: Обереги.
- ОЛЯНИЧ, А. В. (2007): *Презентационная теория дискурса*. Москва: Гнозис.
- ПАХЛЬОВСЬКА, О. Є.-Я. (2000): *Українська літературна цивілізація*: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. філол. наук: спец. 10.01.01 «Українська література». Київ.
- ПРОХОРОВ, Ю. Е. (2004): *В поисках концепта*. Москва: Гос. ин-т рус. яз. им. А. С. Пушкина.
- ШАПАК, О. (2002): Кінь. В: Таланчук, О. (загальн. ред.): *Сто найвідоміших образів української міфології*. Київ: Орфей, с. 238-244.
- BASSNETT, S. (1998): *Constructing Cultures: Essays on Literary Translation*. Cleveland – Philadelphia – Toronto – Sydney – Johannesburg: Multilingual Matters.
- BUDEN, B. (2009): Cultural Translation: an Introduction to the Problem, and Responses. *Translation Studies*, vol. 2, № 2, p. 196-219.
- CAMBIER, Y. (2013): *Handbook of Translation Studies*. NLD, Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- HERMANS, Th. (2014): *Translating Others*. USA, KY, Florence: Routledge.
- REYNOLDS, M. (2011): *The Poetry of Translation. From Chaucer and Petrarch to Homer and Logue*. GBR, Oxford: OUP.
- ROBINSON, P. (2010): *Poetry and Translation: the Art of Impossible*. GBR, Liverpool: Liverpool University Press.
- VOROBYOV, Mykola. (1992): *Wild Dog Rose Moon*. (transl. by Myrosia Stefaniuk). Canada, Toronto, Ont.: Exile Editions Ltd.

Профіль автора:

Василенко Галина Володимирівна
Кандидат філологічних наук
Наукові інтереси – культурологічне перекладознавство, методика викладання іноземної мови, мова туризму
Запорізький національний технічний університет
vasylenko_halyna@ukr.net

Author's Profile:

Halyna Vasylenko
Candidate of Philological Sciences
Interests: cultural translation studies, language teaching methodology, language of tourism
Zaporizhzhia National Technical University
vasylenko_halyna@ukr.net